

Henri Evenepoel – Een afgebroken melodie

Sinaasappelmarkt te Blida (1898)

De aankondiging van het negerfeest te Blida

Rood portret (1894)

Kind spelend op de grond (1896)

Afbeeldingen © [Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, Brussel]

Het gros van de kunstwerken op de overzichtstentoonstelling Henri Evenepoel (1872-1899) in het Museum voor Moderne Kunst te Brussel - schilderijen, tekeningen, pastels, aquarellen, gravures en affiches - is afkomstig uit privéverzamelingen. Het wordt dus een verrassende kennismaking. Daarnaast werpen twee lijvige publicaties een nieuw licht op de persoonlijkheid en het werk van deze veel te jong gestorven kunstenaar.

CHRISTINE BUYLE

Tot voor kort bracht Henri Evenepoel slechts weinig pennen in beweging. Sinds Paul Lambottes boek uit 1908 achtte blijkbaar niemand hem nog een uitgebreide monografie waard. Wellicht was de vroegtijdige dood van de kunstenaar - hij was amper zevenentwintig - daar niet vreemd aan. Ook kan men zijn werk bezwaarlijk als baanbrekend beschouwen. Toch bracht Evenepoel tijdens zijn korte loopbaan enkele onmiskenbare meesterwerken voort en kondigde hij met sommige van zijn schilderijen de twintigste eeuw aan.

In 1971 verwierven de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België de briefwisseling die de schilder tussen 1892 en 1899 vanuit Parijs met zijn vader onderhield, én 877 fotonegatieven, genomen in de lichtstad of in Algerije. De studie van deze omvangrijke documentatie nam ettelijke jaren in beslag en leidde tot twee lijvige publicaties. Het Gemeentekrediet brengt een boeiende monografie uit, tevens de catalogus van Evenepoels schilderijen. De Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België publiceren de briefwisseling. Danielle Derrey- Capon, attaché bij het *Centre International pour L'Étude du XIXème siècle*, schetst daarin een gevoelig en indringend portret van de jonge kunstenaar. Een ideale inleiding, of zoals Derrey- Capon het zelf stelt: "Mijn bedoeling was dat het publiek een beetje van de schilder zou houden na het lezen van zijn levensverhaal. Dat maakt de tentoonstelling toegankelijker. Met enkel een technische analyse blijven heel wat mensen zich een buitenstaander voelen."

ONVOLTOOIDE SYMFONIE

Henri Evenepoel ziet het levenslicht in Nice. Zijn moeder verbleef er om gezondheidsredenen. De zieke vrouw sterft amper twee jaar later. De jongen en zijn oudere broer groeien in Brussel op in een

uitgesproken mannelijk en burgerlijk milieu, waar zijn vader en diens ouders de plak voeren. In de schoot van zijn stijfdeftige familie komt Henri in aanraking met de kunst. Piano, potlood en penseel worden de belangrijkste expressiemiddelen van het dromerige kind. De jonge Henri ambieert een loopbaan als kunstenaar, maar zijn vader duwt hem met zachte dwang in de richting van de sierkunsten. Dat zou het inkomen van zijn zoon minder hypothetisch maken, meende hij. Bij decorateur en afficheontwerper Adolphe Crespin maakt Evenepoel kennis met de aanplakbiljetten van Forain, Steinlen en Toulouse-Lautrec. Hier ontwikkelt Henri zijn zwak voor kleur, lijnen en vlakken. Crespin weet vader Evenepoel te overhalen om zijn getalenteerde zoon naar Parijs te sturen. Daar volgt de jongeman les bij decorateur Pierre- Victor Galland, die echter spoedig overlijdt. De opvolging van Galland laat op zich wachten en de twintigjarige Evenepoel maakt dankbaar gebruik van de impasse om zich in het atelier van Gustave Moreau te nestelen. De kogel is nu definitief door de kerk: Henri Evenepoel wordt kunstschilder. De sfeer in Moreau's atelier is stimulerend. De Belg telt onder zijn medeleerlingen niemand minder dan Matisse, Rouault, Baignères en Marquet.

Evenepoel werkt aanvankelijk vrij traditioneel en assimileert invloeden van oudere kunstenaars, niet alleen Toulouse-Lautrec, Whistler en Manet, maar ook Goya, Velazquez en Hendrik Leys. Dit heeft als aantrekkelijk gevolg dat zijn werken van meet af aan succes oogsten.

Henri woont al die tijd in Parijs bij zijn nicht Louise en haar gezin. Neef en nicht voelen zich onweerstaanbaar tot elkaar aangetrokken, wat uiteraard voor de nodige spanningen zorgt. De schilder penseelt de vrouw en haar twee dochtertjes Henriette en Sophie vaak. Later vereeuwigd hij ook kleine Charles, het kind van hun verboden liefde. Een wankele gezondheidstoestand dwingt Evenepoel de winter van 1897-1898 in Algerije door te brengen. Hij vertrekt met tegenzin. Het verblijf in Noord-Afrika zal echter niet alleen zijn gezondheid maar ook zijn kunst ten goede komen. Eind 1899, op een ogenblik dat het Evenepoel in elk opzicht voor de wind schijnt te gaan, wordt de kunstenaar overvallen door tyfuskoorts en sterft.

RITMISCH PROFIEL

Henri Evenepoel is een perfectionist. Dit blijkt niet alleen uit de brieven waarin hij zijn vader bericht over het zoeken naar het sprekende profiel of de boeiendste pose. Ook zijn

aversie voor het ondertekenen van zijn werk getuigt van zijn streven naar volmaaktheid. "Signeren betekent dat men iets als voltooid beschouwd, als volmaakt, als bevredigend", schrijft hij. "En, wat je er ook over denken mag, beste vader, ik ben niet al te vaak tevreden over mezelf." De signaturen op Evenepoels kunstwerken zijn dus zelden van zijn hand. Ofwel zadelt hij zijn vriend Crespin op met die *finishing touch*, ofwel zijn de initialen h e pas na de dood van de schilder aangebracht.

Henri Evenepoel heeft een bijzondere voorliefde voor het portretschilderen. Hij schildert familieleden, vrienden en vooral Louises kinderen. Die kinderportretten zijn geen zoete prentjes maar uit het leven gegrepen taferelen. Kleine kinderen zijn moeilijk tot lang stilzitten te bewegen en worden dan ook vaak al spelend afgebeeld. Over zijn portretten schrijft Evenepoel: "Portretschilderen is mijn geluk. Ik schilder mijn modellen zoals ik ze zie, want het lijkt me onmogelijk, ja ik zou het tegen natuurlijk vinden om het even welk gelaat mooier te maken dan het is. Ik beleef een waarachtig genot aan het neerzetten van een profiel, aan het zenuwachtig intens maken ervan. Een genot zoals je het kan ervaren als je uit het gewriemel van de orkestratie een melodie hoort opklinken, duidelijk en

geritmeerd." Wie zijn blik laat glijden over het bolle voorhoofd, het wipneusje en de pruillip van kleine Sophie, ziet meteen hoe pittig zo'n 'melodie' van Evenepoel kan zijn.

De pose van zijn modellen is een stokpaardje van de jonge kunstenaar. In 1894 worstelt hij met het portret van schilder Paul Baignères. "Het is niet gemakkelijk om een kerel op ware grootte op een doek neer te poten", schrijft Evenepoel naar zijn vader. "Er moet (...) bovenaan een beetje meer ruimte zijn dan onderaan, links en rechts evenveel, hij moet goed rusten op één been, het andere naar voor gestrekt, het hoofd moet goed vastzitten op de schouders en het geheel moet lijn, stijl en arabesk hebben (...) Ik meen dat dit mij enorm veel leert en ik denk dat, als ik erin slaag, hij niet aan de aandacht zal ontsnappen!! "Dat doet hij ook niet; het *Rood portret* is een van Evenepoels absolute toppers. Over de pose van Paul Baignères was Evenepoel blijkbaar zo in zijn nopjes, dat hij haar ook voor *De Spanjaard te Parijs* (1899) heeft gebruikt. Alleen krijgt de Spaanse schilder Iturrino een donkere cape toegemeten, waardoor hij nog sterker imponeert. De geportretteerde vormt een uitermate krachtig repoussoir. De statig-verticale Iturrino profileert zich haarscherp tegen een enorm, leeg plein, met in de

verte de Moulin Rouge. Manets Fluitspeler is niet veraf. Evenepoel houdt echter te zeer van een sprekende achtergrond om zich ervan te ontdoen. Zo steekt Baignères' pak in het *Rood portret* duidelijk af tegen een complementair groen wandtapijt. Matisse heeft dit werk gezien. Achter *Henriette met de grote hoed ten voeten* uit hangt Evenepoel met duimspijkers verschillende lagen stof op. *Charles met de gestreepte trui* (1898) krijgt een strakke, haast constructivistische achtergrond van geometrische vlakken. Evenepoel bewijst hier dat hij heel wat in zijn mars heeft.

NEGERDANS

In Algerije komt Evenepoel onder de indruk van het harde licht en de kleur. Zijn vormen worden rigoureuzer en kondigen het fauvisme aan. Hier ontstaan meesterwerken zoals de *Aankondiging van het negerfeest te Blida* (1898), waarbij onze blik ritmisch voeten, trommen en ruggen of schouders volgt. Zonder melodie klinkt Evenepoels 'muziek' nog duidelijker geritmeerd. In het *Negerfeest te Blida* zitten de figuren in een vloeiende ellips om een zwarte danser die met beide handen een doekje vasthoudt. Een guitige arabesk in een zwierige melodische beweging?

De sinaasappelmarkt te Blida scheert weliswaar minder hoge toppen dan beide hiervoor genoemde werken, maar ontsluit toch een interessant aspect van Evenepoels werkwijze. Het groepje links onderaan, de centrale figuur en - verder opwaarts - de groep rond de man met de kap, zijn gebaseerd op drie foto's die Evenepoel nam. Vanaf 1897 neemt het fototoestel inderdaad gedeeltelijk de rol over van de schetsboekjes die de schilder voordien steeds bij de hand had. In beide gevallen - foto of schets - werkt hij aan een databank van figuren, die hij dan achteraf kan integreren in zijn composities. Binnen Evenepoels oeuvre spelen landschappen doorgaans een minder belangrijke rol. Toch zijn er markante uitzonderingen, zoals *Het onweer boven Parijs* (1897-1898) en het naar een foto gemaakte *De vuurtoren te Tipaza* (1898). Details uit deze werken kondigen de abstracte schilderkunst aan.

Evenepoel sterft op het ogenblik dat zijn werk een veelbelovende wending kent. Wij hebben er het raden naar welke paden de kunstenaar zou hebben bewandeld. Zijn dood komt als het einde van een muzikale voorzin; het vervolg laat voorgoed op zich wachten.

*Overzichtstentoonstelling
Henri Evenepoel*, van 18
maart tot 12 juni 1994 in het
Museum voor Moderne
Kunst, Koningsplein, 1000
Brussel.

*Monografie Henri Evenepoel,
met catalogue raisonné van
de schilderijen*, ca.350 blz.,
Gemeentekrediet.

*Henri Evenepoel, Lettres a
mon Père*, Paris 1892-1899,
gecommentarieerd door
Danielle Derrey-Capon,
Koninklijke Musea voor
Schone Kunsten van België,
2 delen van elk 450 blz.